

Sæt spot på din klasseledelse

Øvelser til læreren og teamet til forløb om
Klasseledelse og relationskompetence

Lea Lund

Øvelseshæfte til brug efter læsning af teksterne fra www.emu.dk:

Lund (2020) 'Klasseledelse i gymnasiet – hvad er det, og hvordan kan du anskue din egen klasseledelse?'

Lund (2021) 'Bliv bevidst om din klasseledelsesstil'

Titel:

Sæt spot på din klasseledelse. Øvelser til læreren og teamet til forløb om klasseledelse og relationskompetence

Øvelsesshæfte til brug ved læsning af teksterne fra www.emu.dk:

Lund (2020) 'Klasseledelse i gymnasiet – hvad er det, og hvordan kan du anskue din egen klasseledelse?', *EMU*.

Lund (2021) 'Bliv bevidst om din klasseledelsesstil', *EMU*.

Forfatter: Lea Lund

Indhold

Baggrunden for øvelseshæftet	4
Øvelse 1. Hvad er klasseledelse for dig?.....	5
Øvelse 2. Hvad er relationskompetence for dig?.....	6
Øvelse 3. Indledende refleksioner	7
Øvelse 4. Lyt til elevernes stemme	12
Øvelse 5. Lærerenes eget ideal	13
Øvelse 6. Hvordan ser din undervisning ud?	18
Øvelse 7. Realitet overfor eget ideal	20
Øvelse 8. Videoanalyse, sæt spot på klasseledelse.....	21
Øvelse 9. Få andre øjne på din undervisning.....	23
Øvelse 10. Arbejd med din lærerpraksis.....	25
Øvelse 11. Udvikl dit eget varslingsystem	31
Øvelse 12. Inddrag dine elever	32
Øvelse 13. Inddrag teamet	35
Referenceliste.....	36

Baggrunden for øvelseshæftet

Dette øvelseshæfte hænger sammen med to artikler om klasseledelse udgivet på EMU af Lea Lund (2020, 2021), som *skal læses før*, man går i gang med øvelserne, på den måde får man det bedste udbytte af at lave øvelserne.

Øvelseshæftet består af 13 øvelser og er lavet med henblik på at støtte arbejdet på de skoler, hvor lærerne arbejder med relationskompetence og klasseledelse.¹

Formålet med dette arbejde er grundlæggende, at lærerne sammen tilegner sig et fælles sprog til at tale om den klasserumskultur, der er i den pågældende klasse samt at sætte dette i relation til lærerens klasseledelsesstil. Dette kræver et didaktisk vokabular at samtale ud fra (Lund 2017a; Lund & Robinson 2017; Lund 2017b).^A Udviklingen af et didaktisk vokabular kobler sig til ideen om professionelle læringsfællesskaber (Albrechtsen, 2015; Dufour & Marzano, 2015; Hattie, 2015; Strøm, 2015).

Øvelseshæftet er derfor ment som et redskab i arbejdet med udviklingen af didaktisk opmærksomhed (Lund, 2015) i et professionelt læringsfællesskab, og derfor sætter øvelserne fokus på den pædagogiske og didaktiske dialog i forbindelse med de konkrete øvelser.

God fornøjelse
Lea Lund
Juni, 2021

---

1 Øvelsen samt figurer er hentet fra bogen: Relationspædagogisk lærerprofil, som er en praktisk vejledning til lærere og ledere, der deltog i FPL-projektet (Lund, 2018a) samt fra bogen: Vejledningen til den relationspædagogiske lærerprofil, som var en del af KLEO-projektet (Lund, 2018b). Øvelserne er således afprøvet i forbindelse med projekter indenfor ungdomsuddannelsesområdet.

Model for de otte lærertyper udarbejdet på baggrund af (Lund & Lund, 2016, 2017) udviklet til dansk sprogbrug på baggrund af forskning fra Theo Wubbels og kolleger (Wubbels et al., 2012).

Læs mere om den teoretiske og metodiske baggrund for denne vejledning i udgivelser af Lea Lund og kolleger (Lund & Boie, 2017b, 2017a; Lund & Lund, 2016, 2017).

Øvelse 1. Hvad er klasseledelse for dig?

Indsæt tre ord du forbinder med 'klasseledelse'.

Begrund og uddyb hvad du ligger i ordet.

Diskutér dernæst med dine kolleger, hvad I hver især har skrevet og hvorfor.

Er I enige eller uenige? Uddyb jeres begrundelser.

	Skriv de ord ned som du forbinder med klasseledelse	Uddyb hvorfor
1		
2		
3		

Øvelse 2. Hvad er relationskompetence for dig?

Man taler om, at lærere skal have 'relationskompetence'.
Men hvad ligger der i begrebet relationskompetence for dig?

Indsæt tre ord du forbinder med relationskompetence.
Begrund og uddyb hvad du ligger i ordet.

Diskutér dernæst med dine kolleger hvad I hver især har skrevet og hvorfor.
Er I enige eller uenige? Uddyb jeres begrundelser.

	Skriv de ord ned som du forbinder med relationskompetence	Uddyb hvorfor
1		
2		
3		

Øvelse 3. Indledende refleksioner

I Danmark sigter vores uddannelsesidealer på at skabe anerkendende rum med dialog og medbestemmelse. Men selvom vi har en høj grad af medbestemmelse og diskussionsiver i den danske folkeskole og på ungdomsuddannelserne, så er det i sidste ende læreren som professionel, der har ansvaret for, at der skabes gode betingelser for, at læring kan finde sted.

Som lærer agerer man ofte i spændingsfeltet mellem på den ene side at vise tydeligt lederskab og være retningsangivende – en overordnet autoritet med ansvar for klassens trivsel og elevernes læring – og på den anden side at være lyttende og udvise respekt, anerkendelse og empati for eleverne og dermed bidrage til et trygt læringsrum. Det er derfor ikke en simpel opgave at blive klar på, hvilke konkrete idealer man forfølger i sin undervisningspraksis.

Refleksionsspørgsmål til læreren

Nedenstående spørgsmål kan hjælpe dig som lærer til at blive opmærksom på din fremtræden i klasserummet. Spørgsmålene er tænkt som refleksioner over, hvordan man skaber et anerkendende rum med dialog og medbestemmelse. Når du besvarer spørgsmålene, kan du med fordel give uddybende eksempler fra din praksis eksempelvis med støtte fra en kollegas observation af din undervisning eller ud fra din seneste undervisningslektion.

Overvej følgende 12 spørgsmål

Besvar evt. spørgsmålene i dialog med en kollega eller udfør øvelsen individuelt.

Notér din besvarelse ned, de hjælper dig til at kunne lave øvelse 5, 6, 7:

1. Hvad er dine erfaringer med, hvordan man skaber lærerautoritet i et dialog-baseret klasserum?

Noter

2. Hvad er dine erfaringer med at skabe gode relationer til eleverne? Og eleverne imellem?

Noter

3. Hvilken adfærd mener du, man bør tilstræbe som leder af en klasse og hvorfor?

Noter

4. Hvordan vil du gerne opfattes af dine elever? Og hvorfor?
  - Tror du, at du opfattes, som du gerne vil opfattes?
  - I fald nej, hvilke hindringer oplever du?

Noter

5. Forsøg at give uddybende eksempler fra din praksis enten med støtte fra en observation af din undervisning fra en kollega eller ved beskrivelser af din egen undervisning fx fra den seneste lektion, du har undervist i.

Stil følgende spørgsmål til dig selv:

- Hvordan viser du, at du interesserer dig for eleverne?
- Udviser du respekt for eleverne, og er du samtidig en tydelig leder?
- Er du klar i dine udmeldinger om, hvordan du mener, tiden i klassen skal bruges? Og kan du samtidig udvise interesse i elevernes liv uden for skolen?
- Giver du dig tid til at lytte til eleverne, både når det handler om det faglige indhold og om mere personlige aspekter?

Noter

6. Hvordan udnytter du rummet?
- Kan du se alle eleverne?
  - Og kan de se dig?
  - Hvis de sidder i grupper, kan de så se den fælles tavle, hvis det er intentionen?

Noter

7. Hvordan placerer du dig i lokalet?
- Står du oftest i den ene side af lokalet, eller går du meget rundt?
  - Står du typisk bag katedret?
  - Eller går du mest rundt blandt eleverne?

Noter

8. Hvordan er din fremtoning i klassen i forhold kropssprog og mimik?
- Bruger du hele kroppen? Gestikulerer du fx for at underbygge dine ord?
  - Hvordan udtrykker du, at du vil opnå ro? Klapper du fx en rytme eller råber du højt 'ro' ud i klassen? Hæver du stemmen eller hæver du uden stemmebrug hånden eller sætter pegefineren for læberne for at anede om stilhed?

Noter

9. Hvordan er din entré i lokalet?
- Er du lukket i dit kropssprog, fx ved at se på dine telefon, din computerskærm og ikke ud i klassen?
  - Er du imødekommende med smil, nik og øjenkontakt eller anden form for anerkendelse?

Noter

10. Støtter du op om, at alle elever kan komme til orde?
- Hvordan kommenterer du fx på elevernes svar? Er du rosende og opmuntrende, selv når svaret er forkert? Eller er du fejlfinder og pointerer fejlene og manglerne ved svarerne og diskussionerne?
  - Hvordan kommenterer du gruppernes arbejde, når du går rundt? Er du på ud-kig efter fejl, eller vil du diskutere oprigtigt med dem?

Noter

11. Giver du eleverne mulighed for at komme til orde, hvis de er uenige med dig?
- Er du oprigtigt interesseret i at høre deres svar eller spørgsmål, eller går du hurtigt videre?
  - Udviser du irritation, når en elev ikke er enig eller har en anden holdning?

Noter

12. Udtrykker du dig forståeligt, så alle elever er med?
- Holder du fx øje med de elever, der ofte ikke har forstået det hele? Spørger du disse elever en ekstra gang?
  - Gør du opmærksom på, at der ikke er dumme spørgsmål, men at spørgsmål er et udtryk for, at de lærer og er godt på vej?
  - Forklarer du stoffet på flere måder og niveauer?
  - Lader du eksempelvis en kvik elev forklare det for de andre?

Noter

Øvelse 4. Lyt til elevernes stemme

Overvej hvad du mener, en lærer bør lytte efter.
Når du lytter til eleverne. Hvad lytter du så efter?

Fx:

- Jeg lytter efter hvad Jakob ved
- Jeg lytter efter hvem Jakob er
- Jeg lytter efter hvad Jakob kan

Trin I – øvelse individuelt

Tænk på en konkret situation med en elev eller klasse, hvor du oplevede at være i en god relation.

- Beskriv hvad der skete
- Beskriv hvad du gjorde
- Beskriv hvad eleven/klassen gjorde
- Beskriv hvad du følte og tænkte
- Beskriv hvad du særligt lagde mærke til

Trin II – øvelse individuelt

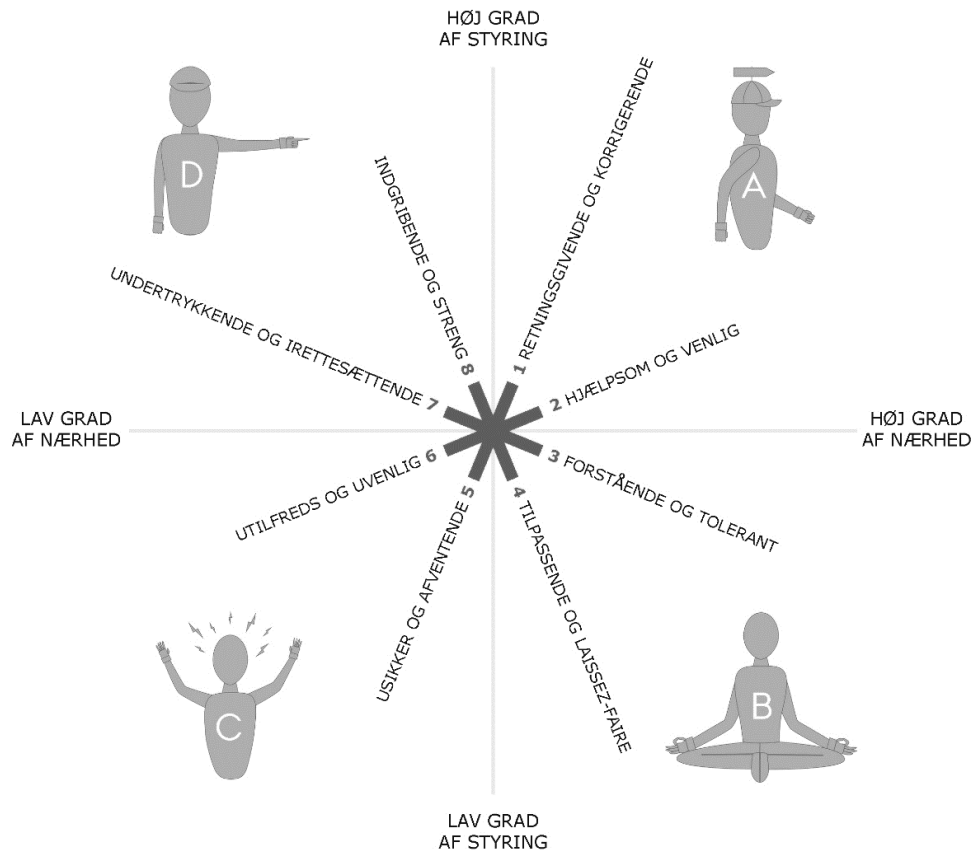
Beskriv din oplevelse i førstepersonsperspektiv uden forklaring.

Trin III – øvelse fælles

Del din situation med din kollega og gå sammen på opdagelse i jeres oplevelser af, hvad en god relation i en undervisningssituation er for jer.

Øvelse 5. Lærersens eget ideal

Interaktionen og samværet i klassen påvirkes af to dimensioner *styring* og *nærhed*. I kombinationer af forskellige grader af styring og nærhed kan der karakteriseres otte typer af læreradfærd, som giver otte generaliserede læreradfærdstyper. Disse lærertyper illustreres nedenfor og beskrives på de følgende sider.

Model for de otte læreradfærdstyper

Udarbejdet af Lea Lund og Rolf L. Lund (2016, 2017)
Udviklet til dansk sprogbrug på baggrund af forskning fra
Theo Wubbels og kolleger (Wubbels et al., 2012).
Øvelsen samt figurer er hentet fra Lund (2018b, p. 42).
Du kan læse mere i EMU artiklerne af Lea Lund (2020, 2021).

1. Den retningsgivende og korrigerende lærer

Denne lærertype har høj styringsgrad og har middelhøj grad af nærhed.

Denne lærertype:

- Sætter tydelige krav og klare retningslinjer.
- Organiserer og leder.
- Er opmærksom på, hvad der foregår i rummet.

2. Den hjælpsomme og venlige lærer

Denne lærertype har høj grad af nærhed og har middelhøj grad af styring.

Denne lærertype:

- Udviser oprigtig interesse.
- Har humor og kan tåle en spøg.
- Er hjælpsom, venlig, behagelig og opmærksom.

OTTE TYPER AF LÆRERADFA

3. Den forstående og tolerante lærer

Denne lærertype har høj grad af nærhed og har middellav grad af styring.

Denne lærertype:

- Lytter til elevernes behov.
- Er samarbejdsvillig, tillidsvækkende, tolerant, lyttende og forstående.
- Er respektfuld i sin omgang med eleverne.

4. Den tilpassende og laissez-faire lærer

Denne lærertype har lav grad af styring og middelhøj grad af nærhed.

Denne lærertype:

- Overlader initiativet til eleverne.
- Stiller ikke krav.
- Lader eleverne fjolle rundt og er overbærende.

5. Den usikre og afventende lærer

Denne lærertype har lav grad af styring og middellav grad af nærhed.

Denne lærertype:

- Har ikke kontrol over rummet.
- Er genert, afventende og usikker i sin fremtoning.
- Afventer hvad eleverne foretager sig.

6. Den utilfredse og uvenlige lærer

Denne lærertype har lav grad af nærhed og middellav grad af styring.

Denne lærertype:

- Stoler ikke på eleverne.
- Er kritiserende og ydmygende.
- Viser sin utilfredshed på en nedladende facon.

OTTE TYPER AF LÆRERADFA

7. Den undertrykkende og irettesættende lærer

Denne lærertype har lav grad af nærhed og middelhøj grad af styring.

Denne lærertype:

- Er irettesættende.
- Er utålmodig.
- Henvender sig på en vred facon.

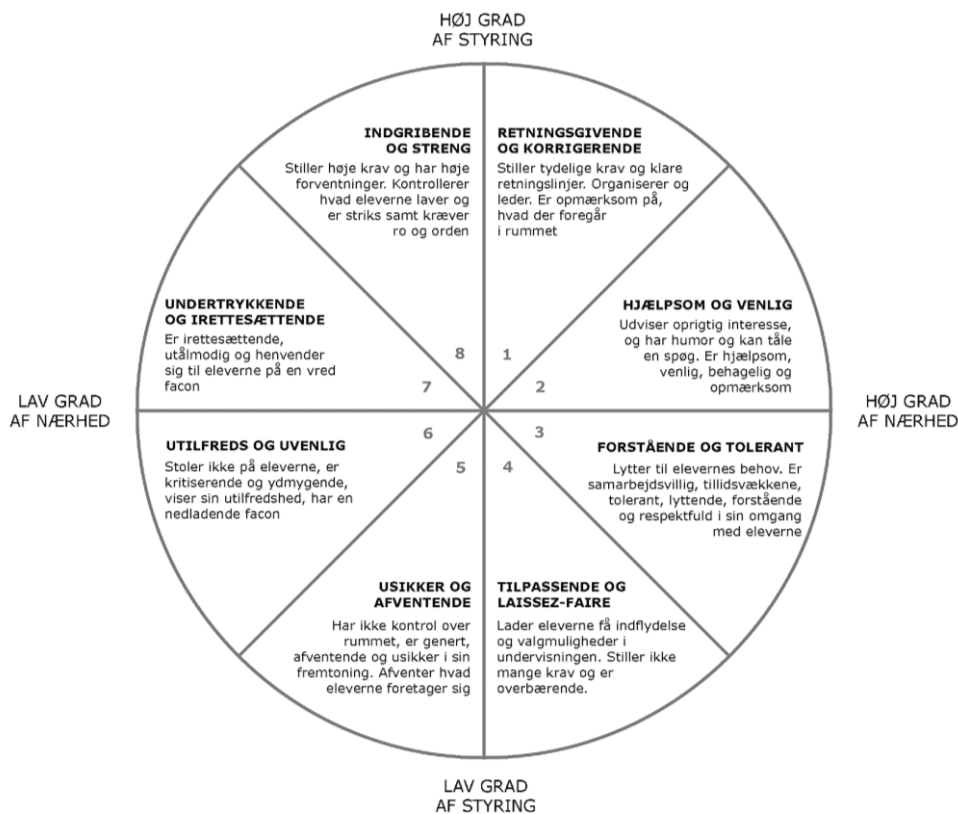
8. Den indgribende og strenge lærer

Denne lærertype har høj grad af styring og middellav grad af nærhed.

Denne lærertype:

- Stiller høje krav og har høje forventninger.
- Slår ned på uro, kræver ro og orden.
- Er striks og kontrollerende over for, hvad eleverne laver.

De otte læreradfærdstyper illustreret i den interpersonelle læreradfærdsmodel:

Den interpersonelle læreradfærdsmodel for de otte lærertyper

Udarbejdet på baggrund af Lea Lund & Rolf L. Lund (2016, 2017).
 Udviklet til dansk sprogbrug på baggrund af forskning fra Theo Wubbels og kolleger (Wubbels et al., 2012).
 Øvelsen samt figurer er hentet fra Lund (2018b, p. 37).
 Læs mere grundlæggende i EMU artiklerne af Lund (2020, 2021)

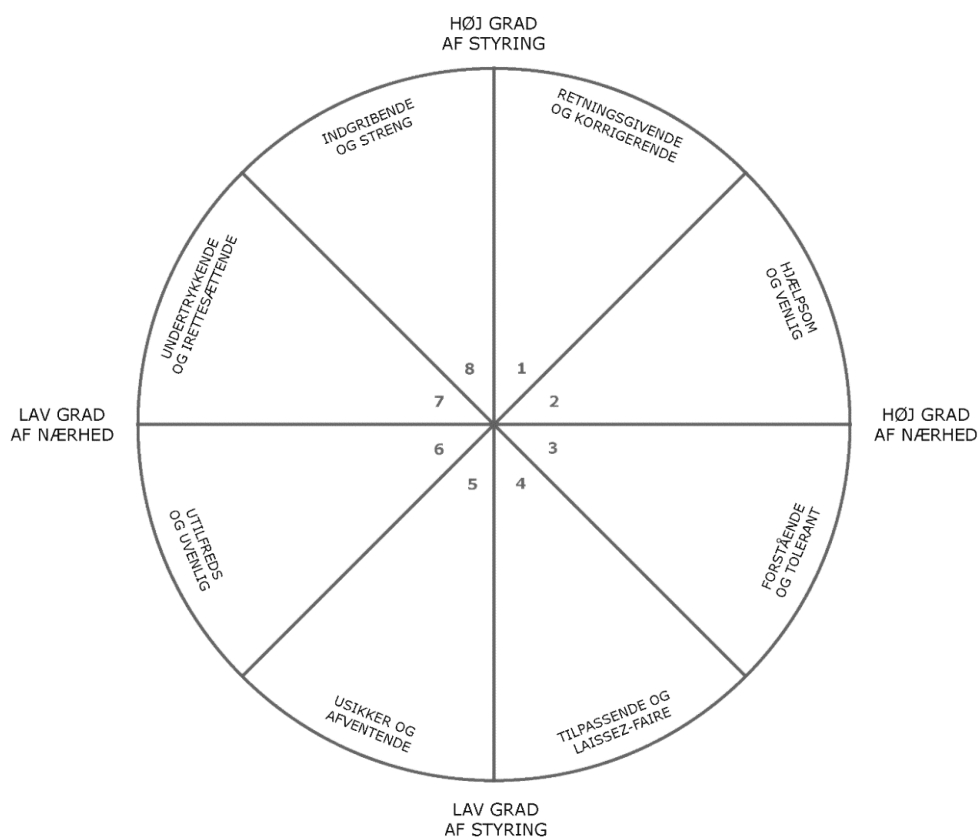
Lærerenes eget ideal

Indtegn dit eget *ideal* i figuren nedenfor. Illustrer, hvor du vil placere dine egne idealer for, hvor en god underviser bør befinde sig i forhold til nærheds- og styringsaksen samt de otte læreradfærdstyper.

Følg denne fremgangsmåde:

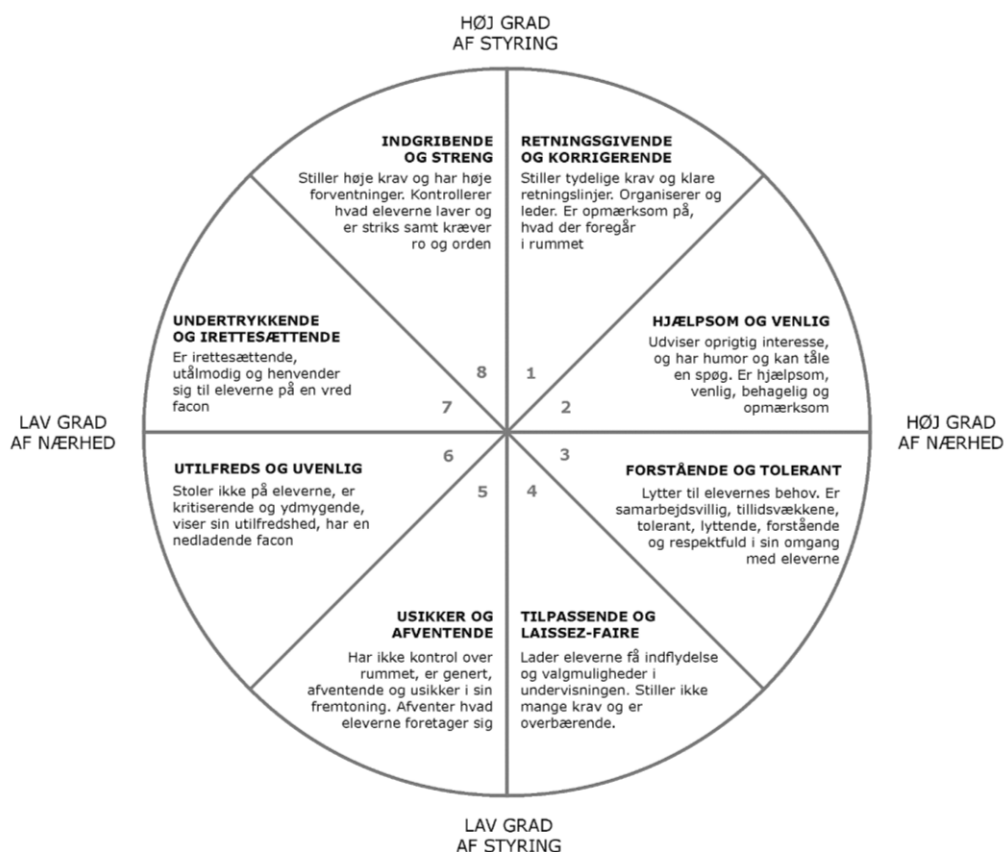
Markér i modellen, hvor din ideallærer befinder sig. Det kan være flere steder i cirklen.

- Beskriv og begrund hvorfor du placerer dit ideal, hvor du gør.
- Benyt de inspirationsspørgsmål der var i øvelse 3 til at reflektere over dine egne beskrivelser.

Øvelse 6. Hvordan ser din undervisning ud?

Hvor bevæger du dig rent faktisk i din undervisning i forhold til den interpersonelle læreradfærdsmodel? De otte læreradfærdsstyper kan illustreres som nedenfor i den interpersonelle læreradfærdsmodel og de fire bagvedliggende kvadranter ses på næste side.

Den interpersonelle læreradfærdsmodel for de otte lærertyper

Udarbejdet på baggrund af Lund & Lund (2016, 2017).

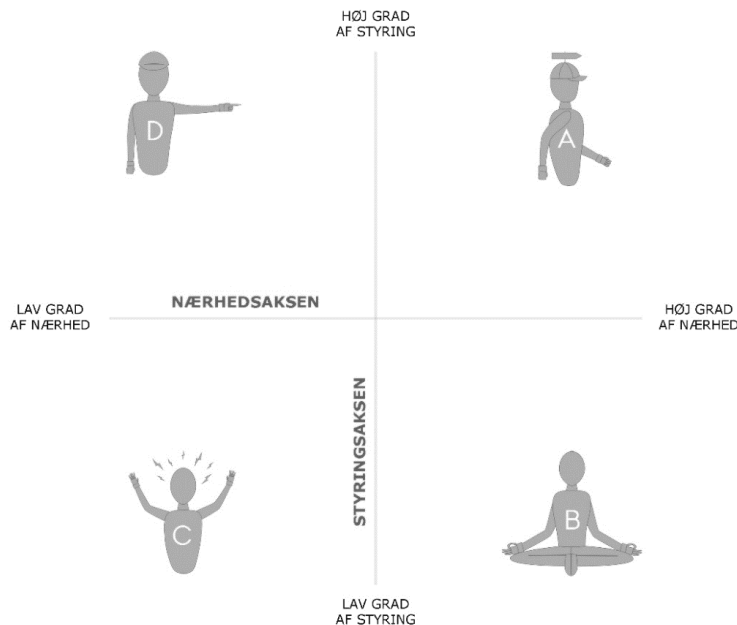
Udviklet til dansk sprogbrug på baggrund af forskning fra Theo Wubbels og kolleger (Wubbels et al., 2012). Øvelsen samt figurer er hentet fra Lund (2018b, p. 37).

Du kan læse mere i EMU artiklerne af Lea Lund (2020, 2021)

De fire kvadranter A, B, C og D giver mulighed for en overordnet inddeling af de otte forskellige læreradfærdstyper. Det er vigtigt at huske på, at alle lærere vil være i situationer, hvor de vil slå ud i flere retninger i forhold til akserne for nærhed og styring samt de fire kvadranter. Overvej derfor i hvilke kvadranter du bevæger dig, når du agerer i forskellige undervisningssituationer.

Overvej nu, hvilke kvadranter du mener **du rent faktisk** bevæger dig i i din egen undervisningspraksis ud fra følgende spørgsmål:

1. Hvor vil du placere dig selv i de fire kvadranter nedenfor?
2. Veksler du mellem flere læreradfærdstyper (model s. 18), eller hælder du mest til én?
3. Begrund hvorfor og giv eksempler på, hvorfor du mener, som du gør.

Fire kvadranter i den interpersonelle læreradfærdsprofil
Øvelser og figur er fra Lund (2018a, p. 35)

Øvelse 7. Realitet overfor eget ideal

Du bedes nu overveje, hvordan du oplever, at du underviser i praksis, og hvordan du mener, du *bør* undervise ideelt set. I øvelse 5 indtegnede du dine egne *idealer* for, hvor en god underviser *bør* befinde sig i forhold til nærheds- og styringsakserne. Sammenlign nu disse idealer med din egen vurdering i øvelse 6, for på den måde at vurdere, hvorvidt dine egne idealer stemmer overens med den oplevelse, du selv har af din rolle i klasserummet med en specifik klasse i tankerne.

Stil dig selv følgende spørgsmål, når du sammenligner dine idealer fra øvelse 5 med din besvarelse i øvelse 6:

- Identificér hvor der er overensstemmelse mellem dine idealer og din faktiske oplevelse af, hvordan du underviser i den specifikke klasse. Identificér også hvor der ikke er overensstemmelse.
- På de punkter, hvor der ikke er overensstemmelse, hvad kan da forklare uoverensstemmelserne?
- På hvilke punkter er det vigtigst for dig at nå dine idealer? Lav evt. en prioriteret liste.
- Hvordan kan du arbejde med at nærme dig idealet på de punkter, hvor du finder det vigtigt? Hvilke konkrete tiltag kan du igangsætte?

Noter

Øvelse 8. Videoanalyse, sæt spot på klasseledelse

Planlægningsfase – vælg videoklip og print skabelonsmodel

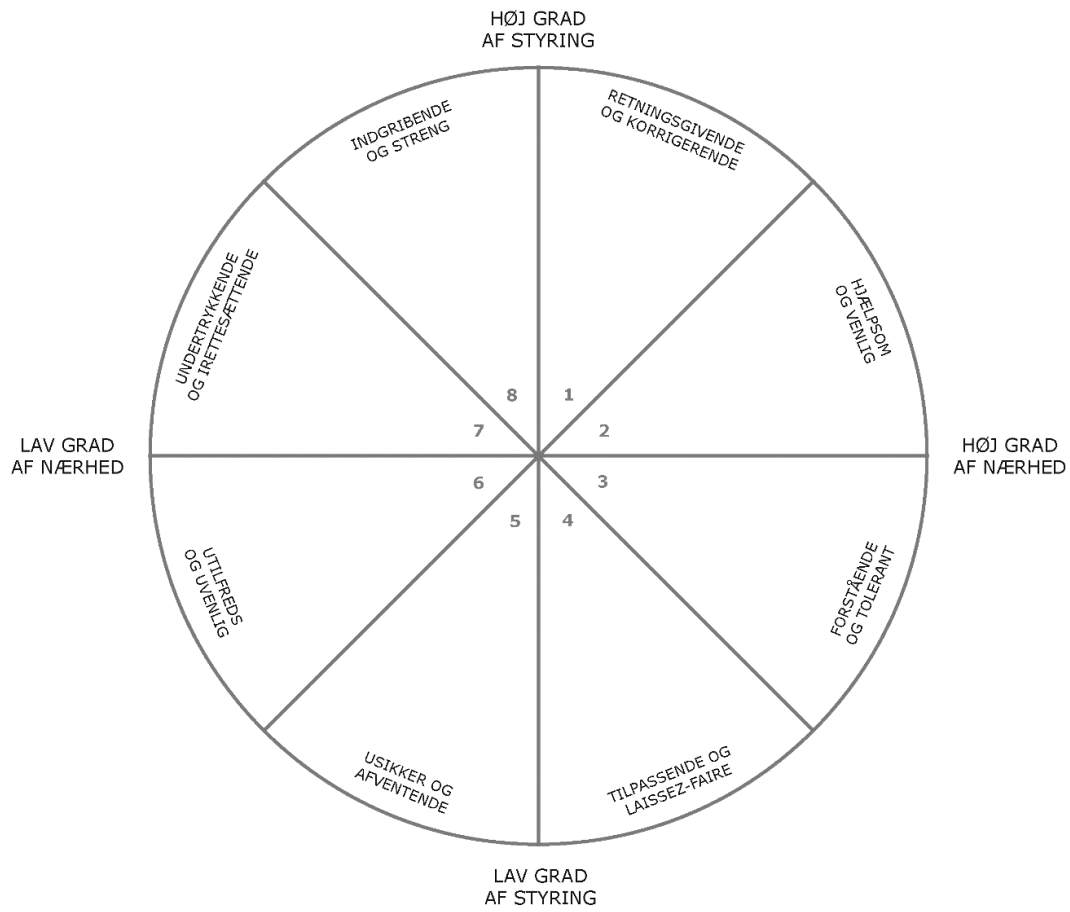
- Vælg en video fra nettet. Fx har bogen 'Læreren som leder' (Plauborg et al., 2010) tilknyttet et godt videoklip: <https://www.youtube.com/watch?v=FzXvLfRkV2w>
- Se den sammen med en kollega eller flere.
- Planlæg observationstilgangen - hvad vil I se specifikt efter?
- Forbered en deduktiv observation af lærerens klasserumsledelse og relationer til eleverne.
- Benyt den interpersonelle læreradfærdsmodel som skabelonsmodel for observationsnotaterne. Se næste side.
- Print modellen ud i stort format og lav noter på modellen mens I ser videoklipet.

Under videoseancen – observationsnotater

- Forsøg at registrér lærerens tilgang til undervisningen i forhold til de fire kvadranters lærerroller i den figur, I har valgt at anvende.
- Sæt krydser eller små noter i de felter, som I ser læreren agere i under observationen.

Efter videoseancen – diskussion

- Se på jeres forskellige noter, læs op for hinanden og sammenlign.
- Hvad har I hver i sær fået øje på? Hvad så I?
- Hvor er I enige eller uenige om jeres placeringer i modellen?
- Hvordan mener I, at læreren kunne have handlet anderledes? Begrund hvorfor og hvordan.
- Inddrag gerne dine og kollegaens svar på øvelse 1 og 2 i starten af hæftet.
- Prøv at tilføj observationen et ekstra lag og gense samme undervisningsklip med en anden optik, hvor I fx tilføjer faget og elevernes læring. Hvordan får læreren i klippet fx eleverne aktiveret i stoffet?

Model til kollegaobservation

Den interpersonelle læreradfærdsmodel for de otte læreradfærdstyper
(Lund, 2018a, p. 57; Lund & Lund, 2016, 2017)

Øvelse 9. Få andre øjne på din undervisning

På baggrund af refleksionerne over dit ideal i de indledende øvelser kan du arbejde med at nå det ideal, du først har sat dig for at nå. For at arbejde konstruktivt med udviklingen af din egen lærerrolle kan du med fordel inddrage et ekstra sæt øjne på din undervisningspraksis.

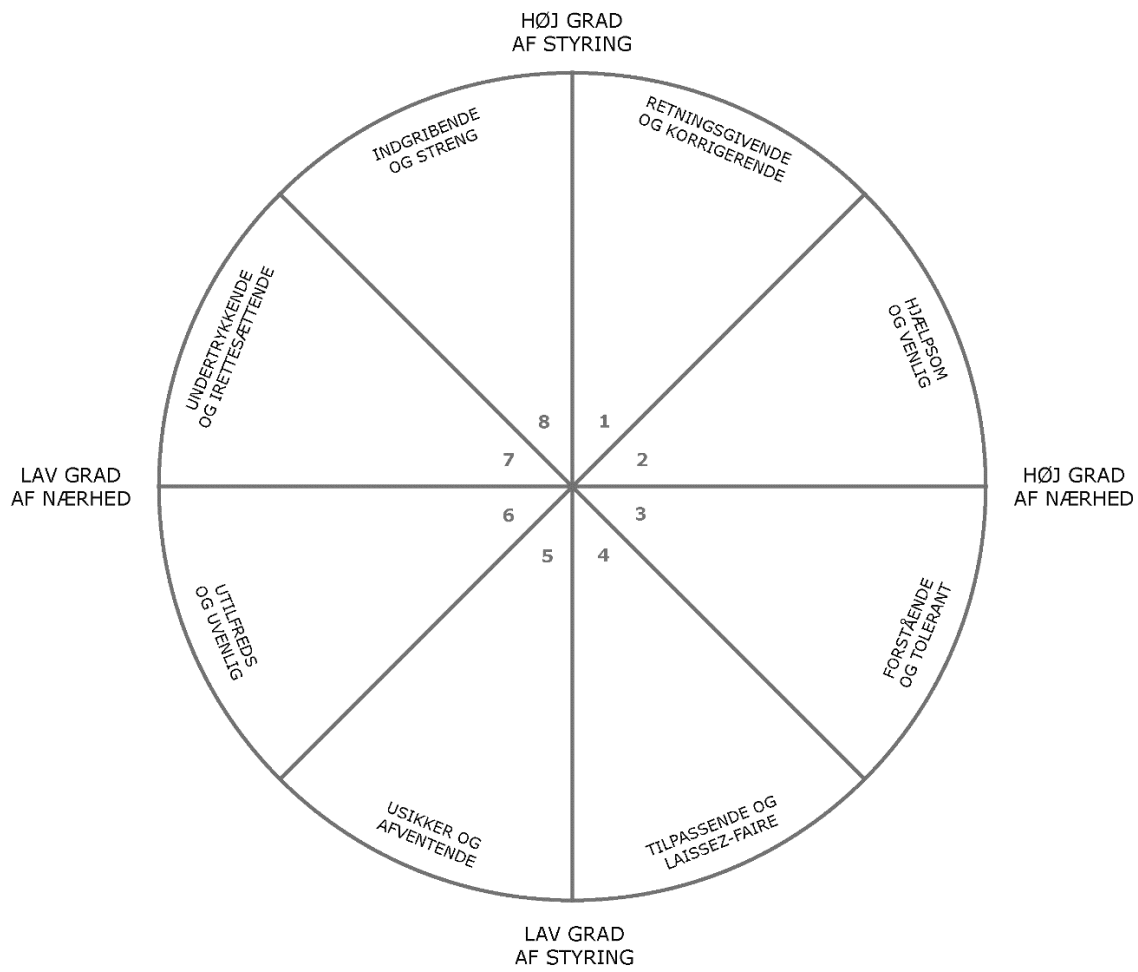
1. Bed en leder eller kollega observere dig

Lad din leder eller kollega observere din undervisning et par lektioner og bed ham/hende fokusere på at tage noter i skabelonsmodellen på næste side i forhold til de otte lærertyper samt nærheds- og styringsakserne. Hav evt. beskrivelserne af de otte læreradfærdstyper ved hånden (fra s. 14-15). Din kollegas notater kan give dig et billede af det, der sker i klasserummet ud fra en anden optik end elevernes og din egen. Dette ekstra perspektiv giver grundlag for en kollegial sparring, som understøtter og kvalificerer dit videre udviklingsarbejde med din rolle i klasserummet.

2. Videoptag din egen undervisning

Opsæt evt. iPad, der optager din undervisning i rummet. Hvis du har mulighed for at have to iPads, der optager på samme tid, kan du få det meste af rummet med. På baggrund af optagelsen kan du selv eller sammen med en kollega analysere din adfærd i klasserummet. Gør det på samme måde som i forslaget ovenfor, hvor du og/eller din kollega tager noter til optagelserne af undervisningen ud fra modellen næste side.

Notaterne til videoptagelsen bliver baggrunden for analysen, som kan give dig et billede af det, der sker i klasserummet ud fra en anden optik end elevernes. Du vil formentlig opleve, at analysen som du laver, mens du sidder og ser på dine handlinger i direkte relation til de otte lærertyper samt styrings- og nærhedsaksen bliver anderledes end din egen oplevelse, når du står og underviser.

Model til kollegaobservation

Den interpersonelle læreradfærdsmodel for de otte læreradfærdstyper
(Lund, 2018a, p. 57; Lund & Lund, 2016, 2017)

Øvelse 10. Arbejd med din lærerpraksis

Med udgangspunkt i det omfattende refleksions- og evalueringsarbejde du har lavet i de indledende øvelser, kan du nu begynde at arbejde med en konkret udvikling af din lærerpraksis ud fra den interpersonelle læreradfærdsmodel.

Alternative måder at kommunikere på

Denne øvelse skal hjælpe dig med at reflektere over, hvordan du kan ændre på din måde at kommunikere i klasserummet. Du præsenteres i det følgende for en række scenarier og skal dernæst tage selv vurdere og tage stilling til, hvordan forskellige lærertyper vil reagere. Ved at arbejde med reaktioner fra modsatrettede lærertyper, kan det være lettere for dig at reflektere over dit eget reaktionsmønster og finde alternativer, der stemmer overens med dit eget ideal.

Lav og inddrag evt. også en liste over de uhensigtsmæssige kommunikations- og adfærdsformer, som du har identificeret i din egen praksis gennem det refleksions- og evalueringsarbejde, du har foretaget indtil nu.

For at gøre det enkelt skal du i det følgende kun skelne mellem tre forskellige lærertyper, som er placeret modsatrettet hinanden i forhold til styrings- og nærhedsakserne:

- Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer.
- Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer.
- Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer.

Se de næste to siders eksempler på forskellige scenarier. Hvis du finder det meningsfuldt, kan du også inddrage andre eller flere lærertyper i øvelsen.

Scenarie – eksempel – væltet sodavandsflaske

Forestil dig, at du i slutningen af en time er i færd med at give klassen lektier for, hvor en elev, Anne, vælger at rejse sig op, inden du er færdig og mens hun gør det, vælter hun Fredes colaflaske, der står på bordet uden låg på, så der ryger cola ud over hele hans computer. Frede bliver vred og råber til Anne, at hun er en idiot og skal give ham en ny computer.

Mulige reaktioner - eksempel

Herunder mulige reaktioner, hvis vi forholder os til de tre lærertyper listet ovenfor.

Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer

- **Verbalt**
Positiv, rolig og alvorlig stemme: "Stop! Først skal vi alle høre, hvad lektien er til næste time, og imens kan I to skynde jer at få reddet Fredes computer. Jeg er ikke sikker på, at den er helt ødelagt, og lad os se nærmere på det sammen bagefter".
- **Nonverbalt**
Beslutsomt alvorligt blik, rolig og oprejst holdning med front mod klassen.

Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer

- **Verbalt**
Usikker tryglende stemme: "Anne, vil du ikke lige høre efter, den adfærd kan jeg ikke lide"
- **Nonverbalt**
Et lidende ansigtsudtryk og et bebrejdede blik til Anne.

Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer

- **Verbalt**
Aggressiv brønde stemme: "Sid ned og sid så stille! Nu kan det være nok! Nu skal I bare se at få tørret det cola af Fredes computer i en fart og ikke forstyrre os andre!"
- **Nonverbalt**
Et rasende blik stormende frem mod Annes og Fredes pladser og hamrer hånden ned i bordet

Forestil dig nu de følgende scenarier (1-4 på de følgende sider) og udfyld som i eksemplet ovenfor forskellige reaktioner. Reflektér dernæst over, hvilken reaktion, du umiddelbart selv ville have og hvilken reaktion, der stemmer bedst overens med dit ideal.

Senarie 1 – Eleverne lytter ikke

Nogle elever har bedt læreren om, at han for tredje gang forklarer en vigtig pointe i stoffet og lektien, som de ikke forstod, da det går op for læreren, at der stort set ikke er nogen, der lytter.

Reaktioner i forhold til lærertyper

Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Din egen naturlige reaktion og din ideelle reaktion

Verbalt (hvad siger du?):

Nonverbalt (hvad gør du?):

Scenarie 2 – Slåskamp i klassen

Læreren har netop set et par elever, der er tæt på at komme op at slås rent fysisk nede på bagerste række, og læreren har netop afsluttet dagens time og skal videre til næste klasse.

Reaktioner i forhold til lærertyper

Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer.

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Din egen naturlige reaktion og din ideelle reaktion

Verbalt (hvad siger du?):

Nonverbalt (hvad gør du?):

Scenarie 3 – Fnisende piger

To piger forstyrrer resten af klassen, som er i færd med gruppearbejde, til trods for at læreren allerede to gange har bedt dem dæmpe sig og fokusere på gruppearbejdet og ikke føre fnisende, højlydte privatsamtaler.

Reaktioner i forhold til lærertyper

Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer.

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Din egen naturlige reaktion og din ideelle reaktion

Verbalt (hvad siger du?):

Nonverbalt (hvad gør du?):

Scenarie 4 – Forstyrrende elev kommer for sent

Læreren står midt i et indledende oplæg til dagens stof og en elev kommer ti minutter for sent ind i timen og undskylder kort men begynder så at tale højtlydt med sin sidekammerat.

Reaktioner i forhold til lærertyper

Lærertype 2: Den hjælpsomme og venlige lærer.

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 5: Den usikre og afventede lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Lærertype 7: Den undertrykkende og irettesættende lærer

Verbalt (hvad siger læreren?):

Nonverbalt (hvad gør læreren?):

Din egen naturlige reaktion og din ideelle reaktion

Verbalt (hvad siger du?):

Nonverbalt (hvad gør du?):

Øvelse 11. Udvikl dit eget varslingsystem

Her præsenteres nogle ideer til, hvordan du kan arbejde med at ændre din måde at agere ved at blive opmærksom på faktorer i undervisningssituationen, der varsler en uhensigtsmæssig reaktion. Formålet med øvelsen er, at du udvikler dit eget varslingsystem.

- Lav en liste over dine mest uhensigtsmæssige adfærdsmåder, som du kunne tænke dig at lave om på, eksempelvis at du eller dine elever synes: at du har for meget styring og taletid, eller at du har en del pludselige hidsige anfald, eller at du er irriteret over en del af elevernes adfærd og viser det kropsligt på en ikke-konstruktiv måde.
- Forsøg at indordne disse adfærdsmåder efter typiske situationer. På den måde kan du måske identificere, hvad du mener udløser den specifikke adfærd og reaktion. Hvad er det helt konkret, der aktiverer dine uhensigtsmæssige adfærdsmåder?
- Prøv at udvikle en form for varslingsystem, der hurtigt kan alarmere dig selv om disse kritiske situationer: Hvilke observer-bare ydre eller indre tegn går forud, eksempelvis hektisk stemning eller en indre uro som irritation eller vrede.
- Find frem til årsagerne for din adfærd og stil spørgsmålstegn ved disse årsager og deres nyttevirkning. Bliver du vred, fordi du vil fremme din egen autoritet? Og virker det rent faktisk sådan?
- Overvej alternative måder at agere på med udgangspunkt i de otte læreradfærdstyper og dit eget ideal.
- Afprøv denne adfærd som en form for mental træning. Forestil dig at du observerer dig selv, ligesom hvis du videooptager scenariet, og vær kritisk over for dig selv. Prøv dig frem og ret til, indtil du føler dig klar til at udføre det i praksis.
- Test nu dit eget varslingsystem. Ved en hyppig praksis kan du lære at se de kritiske situationer, der således varsler dig, så du reagerer hensigtsmæssigt. Jo flere gange du afprøver dine alternative reaktioner, jo lettere bliver de en del af din naturlige praksis.

Øvelse 12. Inddrag dine elever

Sammen med eleverne

Du kan, hvis du føler dig tryk ved situationen, inddrage eleverne og søge løsninger sammen med klassen. Dette kan du gøre ved at ideallæreren indtegnes i modellen ud fra elevernes undervisningsideal. Benyt modellen side 33.

Øvelsens formål

Øvelsen giver dig som lærer en indsigt i elevernes præferencer for en god undervisningssituation, og sammenholdt med dine egne idealer bliver det interessant for dig at se, om du er enig med eleverne. Hvis du ikke er enig med eleverne, er det ikke nødvendigvis noget, du skal drøfte med dem, men det giver dig en indsigt i elevernes oplevelse af at være lærende i en undervisningskontekst. Og med den viden om elevernes oplevelse kan du være mere opmærksom på dit eget ideal.

Øvelsen giver eleverne indsigt i, at de (givetvis) har nogle forskellige måder at lære på og nogle fælles idealer for en god relation. Eleverne bliver ligeledes bevidste om deres egen måde at lære på, fordi de bliver eksplicit opmærksomme på, hvad der skal til for at skabe en god læringsituation og et godt rum for dem at være i.

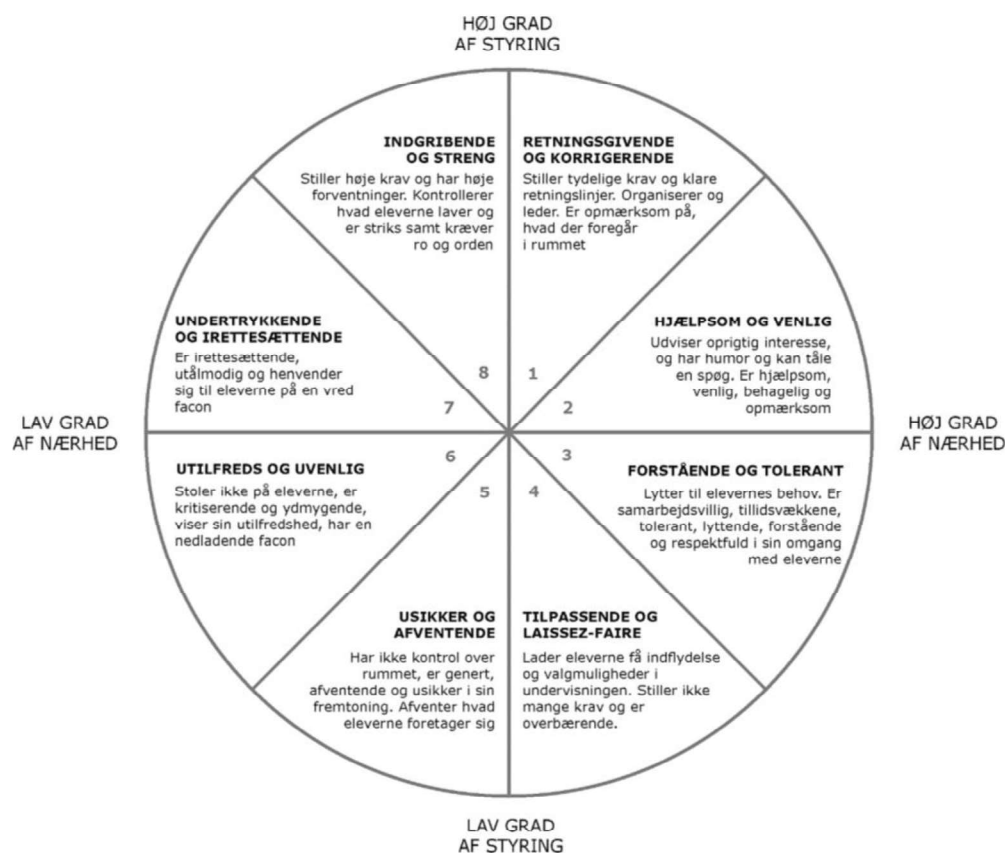
Når du udfører denne øvelse, er din rolle at lytte og igangsætte elevernes samtale om den gode relation i en undervisningssituation. Vær derfor åben og giv eleverne plads.

Tag en samtale med din klasse om deres forestillinger om gode relationer i en undervisningssituation. Præsenter eleverne for den interpersonelle læreradfærdsmodel og spørg eleverne, hvor en god underviser i deres øjne bør befinde sig i forhold til styrings- og nærhedsaksen. Processen kan være som følger:

- Kopier et fysisk print af den interpersonelle læreradfærdsmodel på side 33 til alle elever.
- Bed eleverne om at besvare spørgsmålene under modellen.
- Tag en plenumdiskussion om, hvad god undervisning er fra elevernes perspektiv.
- Eleverne kommer muligvis selv ind på deres indbyrdes samspil og relationer, hvilket de også kan inddrage i diskussionen om den gode undervisning. Den gode relation i undervisningen skabes også af og i samspil med og mellem eleverne, hvorfor det med rette kan indgå i diskussionen.

Ark til eleverne – printes

Den interpersonelle læreradfærdsmodel for de otte lærertyper

Spørgsmål til eleverne

- Sæt krydser dér, hvor din ideallærer bør befinde sig.
- Overvej hvorfor du placerer dine idealer, hvor du gør.
- Gå rundt og se hinandens udfyldte modeller, og prøv at begrund jeres krydser for hinanden. Prøv at beskriv for hinanden hvordan I bedst kan lide undervisningen er tilrettelagt, fx ved at stille disse spørgsmål:
  - Hvilke måder kan du godt lide, at læreren opfører sig på, når du ser på de forskellige felter i modellen ovenfor?
  - Hvilke former for lærertyper passer bedst til den måde, som du ønsker, at en undervisning skal foregå på, så det matcher alle i klassen?
  - Hvilke specifikke lærertyper i modellen ovenfor, kan du slet ikke arbejde godt under og hvorfor ikke?
  - Hvilke læreradfærdstyper påvirker din arbejdsindsats og arbejdsglæde i undervisningen mest? Altså hvilke lærertyper i modellen er medvirkende til, at du er aktiv og lærer noget i timerne?
- Tag til slut en plenumdiskussion om, hvad god undervisning er fra elevernes perspektiv.

Klasseregler og dialog efterfølgende

Øvelsen herover er en god anledning til at tale med eleverne om den gode undervisning og mere kvalitativt inddrage eleverne i arbejdet med at opstille regler for at skabe en god klasse. Man kan eksempelvis udfærdige deciderede klasseregler, som man følger op på i løbet af skoleåret, og som man kan henvise til, hvis der opstår mistrivsel. Og her er det vigtigt at pointerer, når I taler om alle elevernes svar i klassens plenum, at vise forskelligheder i præferencer for forskellige måder at lære på.

Forslag til spørgsmål til eleverne, til at indlede en sådan dialog:

- Hvad synes du kendetegner en god klasse?
- Hvad kan du gøre, som kan medvirke til, at det bliver en god klasse?
- Hvad kan dine klassekammerater bidrage med for, at det bliver en god klasse?
- Hvad kan dine lærere gøre, som kan medvirke til, at det bliver en god klasse?
- Hvordan kan vi i fællesskab i hele klassen bidrage?
- Hvilke regler synes du derfor er de vigtigste?
- Prøv at vælge tre ud, som du vil foreslå.

Øvelse 13. Inddrag teamet

Lærerteamet kan med fordel drøfte øvelse 12 og trække dette med ind i øvelse 13.

Sammen med lærerteamet

I lærerteamet omkring en klasse kan man desuden i fællesskab arbejde eksplicit med elevernes kommunikationsmønstre, adfærd og klasseregler og sammen drøfte, hvilke regler og rutiner, der er tilladt i timerne.

Eksempler på drøftelsespunkter

- Er det altid eller aldrig tilladt at bruge mobiltelefoner?
- Er det tilladt at afbryde kammerater?
- Hvor meget uro vil man tillade?
- Hvordan taler man til hinanden i klassen?
- Opererer du som lærer mest induktivt eller deduktivt i din undervisningsform?

Diskussionerne kan omfatte

- Hvordan er elevernes indstilling, når du kommer ind i klassen?
- Hvordan er elevernes arbejdsengagement i gruppearbejde?
- Hvordan skifter eleverne fra én arbejdsform til en anden?
- Hvordan agerer de elever, der er færdige med en opgave før de andre elever?
- Hvordan taler eleverne til hinanden fx under gruppearbejde?
- Hvordan responderer eleverne på faglig kritik fra hinanden?
- Hvordan giver eleverne hinanden kritik?
- Hvordan mener vi som team, at eleverne bør give hinanden kritik?
- Hvilke tegn reagerer eleverne på? Fx tyssen, hånden oppe, en stille lærer eller en vred lærer?
- Hvor specifik er du i din opgavebeskrivelse?
- Hvor meget appellerer du til medbestemmelse?
- Hvorledes forvalter eleverne medbestemmelse?

Referenceliste

- Albrechtsen, T. R. S. (2015). *Professionelle læringsfællesskaber - Teamsamarbejde og undervisningsudvikling*. Dafolo.
- Dufour, R., & Marzano, R. J. (2015). *Ledere af læring. Hvordan ledere i forvaltning, skole og klasseværelse fremmer elevers læring*. Dafolo.
- Hattie, J. (2015). *Synlig læring - for lærere*. Dafolo.
- Lohmann, G. (2008). *Klasseledelse og samarbejde - analyser og handlemuligheder*. Gyldendal-uddannelse.
- Lund, L. (2015). *Læreren verden - almenpædagogiske refleksioner over klasserumserfaringer (The teacher's world - pedagogical reflections on classroom experiences)*. Doctoral dissertation. Aarhus universitet.
- Lund, L. (2017a). *Didaktisk refleksion - når lærere sætter ord på egen praksis (English: Educational reflections - when teachers articulate their praxis)*. Dafolo.
- Lund, L. (2017b). Hvad ved vi om læreres måder at tænke undervisningen på? In P. F. Laursen; & H. J. Kristensen. (Eds.), *Didaktik Håndbogen* (pp. 341–358). Hans Reitzels Forlag.
- Lund, L. (2018a). *Relationspædagogisk lærerprofil - praktisk vejledning til lærere og ledere*. CUDIM, Aarhus universitet. <https://doi.org/978-87-7684-574-2>
- Lund, L. (2018b). *Vejledning til relationspædagogisk lærerprofil (QTI)*. CUDIM, AU.
- Lund, L. (2020). Klasseledelse i gymnasiet – hvad er det, og hvordan kan du anskue din egen klasseledelse? EMU.dk
- Lund, L. (2021). *Bliv bevidst om din klasseledelsesstil*. EMU.dk
- Lund, L., & Boie, M. a. k. (2017a). *Baggrundsrapport september 2017: Relationskompetence og Klasseledelse i gymnasiet - et aktionsforskningsprojekt (in English: Background report September 2017, Teachers' Interpersonal Competence and Classroom management in High school - action research)*. CUDIM, AU.
- Lund, L., & Boie, M. a. k. (2017b). *Erfaringsopsamlingsrapport september 2017: Relationskompetence og Klasseledelse i gymnasiet (in English: Report September 2017, Teachers' Interpersonal Competence and Classroom management in High school - action research)*. Aarhus: CUDIM, AU.
- Lund, L., & Lund, L. R. (2016). *Midtvejsrapport - september 2016. Udvikling, test og validering af QTI-spørgsmål i en dansk gymnasiekontekst* (Issue September). CUDIM, AU.
- Lund, L., & Lund, R. L. (2017). *Slutrapport september 2017 - Udvikling, test og validering af QTI-spørgsmål i en dansk gymnasiekontekst (in English: Final report September 2017 - Developing, testing and validating QTI items in a Danish High school context)*. CUDIM, AU.
- Lund, L., & Robinson, S. (2017). Teachers' vocabulary developing educational awareness. Presented at: ECER/EERA, 22.-25. August 2017.
- Plauborg, H., Andersen, J. V., Ingerslev, G. H., & Laursen, P. F. . (2010). *Læreren som leder - klasseledelse i folkeskole og gymnasium*. Hans Reitzels Forlag.
- Strøm, S. H. (2015). *Synlig læring i gymnasiet og på HF. Baglæns design af undervisningen med synlige læringsmål, succeskriterier og løbende feedback* (2. udgave.). Dafolo.
- Wubbels, T., Brekelmans, M., den Brok, P., Levy, J., Mainhard, T., & Van Tartwijk, J. (2012). Let's make things better: Developments in research on interpersonal relationships in education. In W. T., M. C. Opendakker, & den B. P (Eds.), *Interpersonal relationships in education* (pp. 225–249). Sense Publishers.

A

Se video med Tim Mainhard, fra Utrecht universitet under oplæg i Danmark om interpersonelle perspektiver i klasseværelset: <https://arts.au.dk/aktuelt/nyheder/nyhed/artikel/video-tim-mainhards-oplaeg-om-interpersonelle-perspektiver-paa-klassevaerelset>

Se evt. video om læreres tavse viden:
<https://www.youtube.com/watch?v=4agSjukWPIA>

Systemes interview med forskningsleder Lea Lund på ROK-projektet fra midtvejskonference 2015 om lærerens tavse viden <http://systimes.idebat.dk/index.php?id=202>